

Fájdalmas közbeszólás

EÖRSI ISTVÁN

Az Egyesült Államok saját mérvadó véleménye szerint azért indított háborút Szaddám Huszein rendszere ellen, mert ez tömegpusztító fegyvereket tartalmazott fel, továbbá együttműködött az al-Kaida terrorszervezettel. Az ebben a két indokban felhalmozódó fenyegetés olyan félelmetesnek tetszett, hogy felszámolása érdekében a Bush-kormány úgy tett, mintha a Biztonsági Tanács státútumát és a nemzetközi jog érvényes szabályait felfüggesztette volna egy láthatatlan isten.

Mivel még a megszállt országban sem találtak tömegpusztító fegyvereket, se bizonyítékot arra, hogy Szaddám együttműködött volna Oszama bin Ladennel, a Bush-adminisztráció stratégiai ürügyek helyett inkább emberjogi érvekkel indokolta katonai akcióját. Itt biztosra mehetek, mert Szaddám Huszein diktatúrájának gátlástalanságát és kegyetlenségét senki sem vitatja. Az emberjogi érvelésen persze mély sebet üt, hogy Amerika a hidegháború kitörése óta számos kegyetlen diktatúrát támogatott. A Szaddámnál semmivel sem irgalmasabb szívű Pinochet hatalomra segítése szemléletes, de távolról sem egyedülálló példa erre. Az ilyen példák hatástalanítása céljából a világot manicheus buzgalommal, de a manicheusok kifinomult absztrakciós készsége nélkül a Jó és a Rossz hatalmaira osztotta fel, és ő maga határozta meg, hogy melyik ország melyik serpenyőbe pottyanjon. Ezzel elérte, hogy ne kelljen figyelembe vennie az emberjogi szempontokat. Mert hiszen mi az, amivel nem büntetheti a nagybetűkkel írott abszolút JÓ, ez esetben az USA a nagybetűkkel írott abszolút ROSSZAT, Irakot? Ha máshonnan nem, hát az inkvizíció történetéből tudjuk, mi mindent tehet a Jóság erőszak-vezetete a Gonoszszággal szemben.

Amióta publikálták az iraki foglyok megkínzásáról készített fotókat és videofilmeket, és az iraki inváziót igazoló emberjogi érvek is elvesztették hitelüket, a mostani amerikai politikát mentegető ideológusok, publicisták és politikusok arra hivatkoznak, hogy még e szörnyűségek is az amerikai demokrácia fensőbbiségét igazolják. Hiszen, mint Demszky Gábor írja (*A nyugat védelmében*, május 24.), „amint a kínvallatások ténye nyilvánosságra került, az amerikai kongresszus... a legmagasabb szinten és a legaprólékosabban” kivizsgálja a történeteket. De ha az amerikai vezetőknek annyira szívügyük az igazság felderítése, akkor miért nem értesítették a kongresszust négy hónapon át, egészen addig, amíg nyilvánosságra nem került az iszonyat? Hiszen az amerikai hadvezetés már január óta bevallotta tudott az Abu Graib börtönben történetekről. A guantánamói haditámaszpont rémségeiről pedig már az afgán háború idején, 2002 januárjában megjelentek tudósítások. A világ demokratikus közvéleményét feldúlta, hogy az afgán letartóztatottakra, akik közül sokan véletlen razziák találmára összegyűjtögetett áldozatai, nem vonatkoznak a genfi hadifogoly-konvenció szabályai: a külvilágtól elvágvá, vádirat és ügyvéd nélkül, az őrszemélyzet önkényének korlátlanul kiszolgáltva ülnek évek óta. Az Irakban fogságba esetteket nem vonták ki a genfi konvenció hatálya alól, de ugyanígy bának velük.

A kínzások nem akkor váltak az amerikai demokrácia problémáivá, amikor megtörténtek, sem amikor az újságolvasók egy része tudomást szerzett róluk, hanem amikor a nyilvánosságra került fényképek sokkolni kezdték a hazai és a nemzetközi közvéleményt. Háborús fotókról írott tanulmányában Susan Sontag megállapítja, hogy a botrány nem akörül kavargott, amit a képek ábrázolnak, hanem maguk a képek számítottak botrányosnak. Ugyancsak Sontag hívja a figyelmet arra, hogy a „kínzás” szót a tudósítók többsége és a hivatalos amerikai politika kerüli, helyette a „visszaélés” és a „megalázás”, „megszégyenítés” szavakat alkalmazza. Rumsfeld védelmi miniszter ki is jelentette, hogy nem hajlandó használni a „kínzás” szót az amerikai katonáik cselekedeteivel kapcsolatban. So-

kan ezt nyilván hazafias érdemének tekintik. Csakhogy az 1984-es ENSZ-konvenció egyik passzusa a megalázást is a kínzás fogalomkörébe sorolja, mégpedig teljes joggal. Mert képzeljük csak el, mit kell kiállnia egy muzulmán tradícióban felnőtt fiatal férfinak, amíg sikerül őt az iszlám gyalázkodó szidalmazására kényszeríteni. Vagy arra, hogy katonanők szemé láttára, fényképezőgépek kereszttüzeiben maszturbáljon.

Az imént Demszky Gábort idéztem, aki nem is csak a maga, hanem a liberalizmus nevében fejezte ki csodálatát, amelyet az amerikai katonák által elkövetett rémségek legmagasabb szintű és legaprólékosabb vizsgálata váltott ki belőle. Nem vezet jóra, ha egy ellentmondásokkal terhes és éppen ezek folytán teljes, tágas világnézet valamelyik képviselője az egész tábor nevében próbál beszélni. Sunki sincs, aki erre felhatalmazhatná. Susan Sontag, aki beszámolt az emberi jogoknak és a demokrácia színvonalának Bush Amerikájában tapasztalható lezüllesztéséről, talán nem liberális? Ahogy én is liberális vagyok, legalább az emberi jogokról vallott felfogásom tekintetében. Így vitatkozom Demszkyvel, akiben az emberi jogok különlegesen bátor harcosát ismertem meg, olyan embert, aki kikacagta volna az afféle apológiát, amelyre most ő vállalkozik. Hogyan minősítheti az első pert, amelynek vádlottjai iraki börtönökben szolgáló amerikai katonák, a demokrácia diadalának? Ha jól tudom, a legmagasabb rangú elítélt őrmester. Kínozhatták volna a börtönben a foglyokat a parancsnok és valamennyi tiszt tudta nélkül? Készülhetett volna az unaloműző kínzásokról fénykép- és videóáradat, ha a katonák nincsenek meggyőződve arról, hogy a ké-

Ki vonhatná kétségbe, hogy a foglyok ketrecben bűzlő állatokká degradálódnak, mielőtt megvonják tőlük a törvényes védekezés lehetőségét?

pek nem kereszteszik a felsőbbiség szándékait? Csak a hadvezetés nem tudta, amit e képözönből kikövetkeztethetően mindenki tudott? Maga a Pentagon ismerte el: Rumsfeld védelmi miniszter 2002 végén engedélyezte, hogy Guantánamóban a feltételezett terroristákkal szemben különlegesen kemény módszereket alkalmazzanak. Afganisztánban és Irakban is a CIA irányítja a vallatásokat – számos túlélő beszámolója szerint ezek kínvallatások. Fénykép nem szivárgott ki róluk, és felelősségre senkit sem vontak értük. A fényképezőgéppel rögzített gonosz játszódások talán éppen a vallatásokat készítették elő lélektanilag.

Ki vonhatná kétségbe, hogy a foglyok ketrecben bűzlő állatokká degradálódnak, mielőtt megvonják tőlük a törvényes védekezés lehetőségét? Demszky szerint „Az sem mentség, hogy az Abu Graib börtönben Szaddám Huszein alatt összehasonlíthatatlanul borzalmasabb dolgok történtek”, mint Bush börtöneiben. Igaza van: ez nem mentség, de akkor miért említi meg ebben az összefüggésben? Nemrégiben harminchét börtönben meghalt afgán és iraki fogoly ügyében indult nyomozás. Tekintsük örömhírek, hogy Bush fogdmegjei kevésbé bestiálisan kínoznak, és kevesebb foglyot ölnek meg? Demszkynek sem tetszett hajdanában, ha valaki – csöppet sem mentségképp, csak éppen az igazság kedvéért – vita közben megjegyezte, hogy Münnich még több embert akasztatott volna fel, mint Kádár.

Most csak erre a fájdalmas közbeszólásra vállalkozom, és nem foglalkozom Demszky Gábor cikkének minden vonatkozásával. Nem indokolom meg, ami kikövetkeztethető írásomból, hogy szerintem most már titkolhatóan bűnpártolás, ha nem vonjuk ki katonáinkat Irakból. Maradhatnánk, de csak akkor, ha a jelenlegi megszállókat olyan országok katonái váltanák le, amelyek a leginkább látszanak elfogadhatóknak az iraki népszámára. Ez a téma külön könnybe kiváncsok. Ez itt nem különösen könnyű megírnom, hiszen június 13-án a Demszky által vezetett listára fogok szavazni. Mégis meg kellett szólalnom, mert nem tudom elviselni, hogy nemcsak a halál pusztít azok között, akik a rendszerváltás előtt az emberi jogok bolondjai voltak. Demszky Gábor óriási erkölcsi tőkét szerzett magának ellenzéki éveiben, és ezt gyűlölködő ellenfelei sem tudták elorozni tőle. Ezt a tőkét csak ő maga herdálhatja el, személyesen.